

Sim Broekhuizen weet hoe de hazen lopen. Hij bestudeerde deze dieren vijftien jaar en dat resulteerde in zijn proefschrift *Hazen in Nederland*. Als je hem vraagt naar zijn boeiendste ontdekking, dan krijg je een enerverend relaas over hun zooggedrag. Jonge hazen worden gemiddeld slechts drie minuten per etmaal gezoogd en praktisch allemaal tegelijk.

Soort van de maand in februari

Alle hazen zogen tegelijk

“Mij fascineerde vooral het zooggedrag,” vertelt Sim Broekhuizen: “Wij werden eens gewaarschuwd door een boer. Tijdens het grasmaaien had hij een nestje jonge hazen ontdekt en hij had het gras rondom de jongen zorgvuldig uitgespaard. Wij hebben toen op enige afstand een caravan neergezet en een videocamera met infrarood licht geïnstalleerd. Vanaf de boerderij kregen we stroom, driehonderd meter snoer, het ging

net. We losten elkaar af, zodat we het nest vanuit die caravan een maand echt continu konden volgen.”

VERSTOPPERTJE SPELEN

“Slechts eenmaal per etmaal kwam de moeder langs om haar jongen te zogen. Het zogen duurde gemiddeld drie minuten en dan verdween de moeder weer. Als de moeder wegsprong, keken de jongen wel even verrast op: Hè, is het nu al voorbij? Toen de jongen klein waren, bleven ze hangen in het door de boer gespaarde gras. Maar al snel verspreidden ze zich na het zogen in de randvegetatie van het perceel. Dat is risicospreiding: kinderen die verstoppertje spelen, blijven immers ook niet bij elkaar zitten, maar verspreiden zich links en rechts.

De jonge hazen zaten bijna een etmaal op hun verstoppertje, maar drie kwartier na zonsondergang gingen ze terug naar de plek waar ze geboren waren. Een uur na zonsondergang kwam de moeder eraan, trof haar jongen bij elkaar en zoogde hen dan zo'n drie minuten.

We merkten dat dit patroon voor alle hazen geldt. We hebben vanaf februari tot december nesten gevolgd en het zogen gebeurde altijd rond een uur na zonsondergang. Deze ontdekking heeft mij erg gefascineerd en lange tijd dacht ik er bij zonsondergang aan: nu worden alle hazen in heel Nederland gezoogd!”

RITUEEL ZOGEN

“De jonge hazen en hun moeder herkennen elkaar de eerste weken niet individueel; de moeder blijkt in ieder geval niet éénken-nig. We hebben dat ontdekt bij nesten die toevallig vlak bij elkaar geboren waren: tijdens het wachten op de moeders kwamen alle jongen bijeen, maar schoven steeds heen en weer van de ene geboorteplek naar de andere. Ze waren overduidelijk in conflict met zichzelf: moesten ze nu kiezen

Hazen zijn goed te zien in de wintermaanden en het voorjaar, als de vegetatie nog laag is. FOTO: SAXIFRAGA/PIET MUNSTERMAN

voor het dicht bij elkaar wachten of voor het verspreid zitten over de twee geboorteplaatsen. Zodra de eerste moeder verscheen, kreeg ze alle jongen uit beide nesten om zich heen en zoogde ze tegelijk. Na circa dertig dagen stopt moeder met zogen. Ze wordt kort nadat de jongen zijn geboren opnieuw bevrucht. Na een maand is ze hoogzwanger en om energie te sparen stopt ze dan met zogen. Alleen na de laatste worp van het jaar kan het zogen langer duren, soms zelfs tot ver in december. Maar de jongen zijn dan bijna net zo groot als hun moeder en hebben de melk eigenlijk niet meer nodig. Het is ‘ritueel zogen’ en duurt amper een halve minuut.”

BLINDE KONIJNTJES

“De beheerders van het Noordhollands Duinreservaat hadden destijds vragen over de invloed van konijnen op de vegetatie. Marijke Drees heeft daar toen onderzoek naar gedaan. Samen met Jaap Mulder, toen een student van haar, hebben we toen ook naar het zooggedrag van konijnen gekeken. Jonge konijnen worden eveneens eenmaal per etmaal gezoogd, maar er zijn wel cruciale verschillen.

Hazen worden geboren na een draagtijd van zes weken, zij hebben hun ogen meteen open. Bij konijnen is de draagtijd vier weken, dus ze lopen twee weken achter in hun ontwikkeling. Bij de geboorte zijn jonge konijntjes nog naakt en blind. De moeder werpt haar jongen in een ‘kraamkamer’, aan het einde van een speciaal gegraven pijp. Bij jonge moeders is dat vaak een buiten het hol gelegen gang van circa een meter, de ‘wentel’, waarvan de ingang is dichtgestopt en gecamoufleerd met gras. De kraamkamer wordt gevoerd met gras en met haar, geplukt uit de vacht van haar eigen buik

Na ruim drie weken zijn de jongen zo groot dat ze de wentel verlaten en zich verspreiden in de omgeving. Maar ook zij keren eenmaal per etmaal terug naar hun geboorteplek voor het zogen. Aanvankelijk werden de konijntjes vroeg in de ochtend gezoogd, vlak voor zonsopgang. Vrijwel alle roofdieren hebben hun buit dan al binnen en zijn

PORTRET VAN DE HAAS

(*Lepus europaeus*)

Herkenning

De haas is eigenlijk alleen te verwarren met het konijn. Een haas is forser, heeft grotere poten en langere oren met een zwarte punt. Naar voren gevouwen reiken de oren tot voorbij de neuspunt, bij het konijn niet. Als hazen elkaar volgen, houden ze de staart omlaag of horizontaal, zodat soortgenoten de bovenzijde met zwart in het midden en wit aan de randen zien. Een konijn houdt de staart omhoog, zodat de witte onderzijde zichtbaar is.

Biotoop

De haas is vooral een dier van het open veld, zoals graslanden in uiterwaarden. Ze zijn goed te zien in de wintermaanden en het voorjaar, als de vegetatie nog laag is.

Trend

De haas was tot voor kort een algemene soort, maar het lijkt nu slechter te gaan. De oorzaak ligt in een combinatie van ziektes, verdergaande schaalvergroting van het landschap en wellicht toegenomen jachtdruk.

Internettips

Een gedetailleerde handleiding voor het inventariseren van hazen en konijnen is te vinden op de website www.vzz.nl. Deze site biedt eveneens verspreidingskaarten en andere informatie van alle zoogdieren.

bezig met 'sociale contacten', geurvlaggen zetten en territorium afbakenen. Dat zoog-tijdstip is dus relatief veilig voor konijnen. Maar het tijdstip verschuift in de derde week snel naar voren toe en als ze zich rond de wentel gaan verspreiden, zogen de konijnen op dezelfde tijd als de hazen, een uur na zonsondergang!"

HOGE PREDATIEDRUK

"De kans op predatie is erg groot. In de uiterwaarden bij Brummen hebben we gemerkt dat hazen gedurende de zoog-periode van een maand ongeveer de helft van de jongen kwijtraken. Hazen werpen gemiddeld vier keer per jaar en de gemiddelde worpgrootte is 2,7. Een haas kan dus zorgen voor zo'n elf jongen per jaar. Hazen hoeven per paar natuurlijk maar twee jongen groot te brengen die op hun beurt voor nageslacht zorgen, om de stand op peil te houden. maar vijftig procent sterfte

in de eerste maand is wel hoog.

Veel jonge hazen hebben last van parasitaire ziekten. Vooral coccidiose vormt een groot probleem. Praktisch alle hazen zijn dragers van de eencellige parasieten die de darmwand aantasten. De oudere dieren zijn meestal resistent en kunnen ermee leven, maar de jonge dieren zijn kwetsbaar, vooral in een regenrijk najaar."

INZAMELING VAN OOGLENZEN

"Ik maak me zorgen over de gevolgen van de jacht op hazen, maar dat doen de meeste jagers zelf ook wel. Ik heb veel contact gehad met jagers, omdat ik dikwijls na afloop van jachtpartijen de ooglenzen uit de dieren mocht vissen. Met kenmerken uit deze lenzen als criterium voor de leeftijd kon ik de leeftijdsamenstelling van de stand onderzoeken.

Na een herfst met veel nattigheid schieten jagers minder hazen dan anders. Goede

TEL MEE

Tijdens het project 'Soort van de maand' worden twaalf soorten in de schijnwerpers gezet die samen de variatie in de Nederlandse natuur zichtbaar maken. De Vereniging voor Onderzoek Flora en Fauna (VOFF) probeert van dit twaalfal zoveel mogelijk waarnemingen te verzamelen. In februari vraagt de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) aandacht voor de haas. Alle waarnemingen kunnen worden gemeld via www.telme.nl.

jagers die altijd in hetzelfde veld zitten en ervaringswijsheid hebben, blijven kijken hoe het met de hazen gaat en zijn terughoudend als het moet. Ik kom jagers tegen die bij drijfjachten hun gasten zo neerzetten dat de rij niet meer sluit of die vroegtijdig de jachtpartij beëindigen om hazen te sparen. De haas is inderdaad gevoelig voor overbejaging."